

Opinnäytetyö (AMK)
Sosiaali-alan koulutusohjelma
Toiminnalliset menetelmät
2011

Mika Litja

SIJOITUKSEN KESKEYTYMI- NEN SIJAISPERHEESSÄ

– sijaisvanhempien kokemuksia
keskeytymisen syistä

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
TURUN AMK:N OPINNÄYTETYÖ | Mika Litja

Mika Litja

SIJOITUKSEN KESKEYTYMINEN SIJAISPERHEESSÄ

Lastensuojelun tavoitteena on turvata lapsen kasvu ja kehitys mahdollisimman hyvin. Huostaanottojen määrä on tasaisesti kasvanut lähes joka vuosi ja se luo haasteita niin lastensuojeluun, kuin erilaisten lakien ja säädösten laatijoille. Ensi vuoden alusta astuu voimaan laki, joka velvoittaa lasten sijoituksen ensisijaisesti perheisiin. Perhesijoitukset ovat olleet jo monissa kaupungeissa vahvasti esillä. Perheisiin on sijoitettuna noin puolet kaikista kodin ulkopuolelle sijoitetuista lapsista. Viimevuosina alalle on tullut yrityksiä, jotka tarjoavat kunnille apua perhesijoituksiin. Perhesijoitus ei ole ongelmatonta ja usein perheillä ei ole kokemusta lastensuojelusta ja sen haasteista. Perheet saavat halutessaan koulutusta, lisätäkseen osaamistaan sijaisperheenä. Yksi tällainen koulutus on Pride. Sijaisperheiden koulutus tulee vuoden 2012 alusta pakolliseksi.

Opinnäytetyöni on tutkimus keskeytyneistä sijoituksista sijaisperheissä. Tämän työn tarkoituksena on löytää syitä keskeytymiseen ja sitä kautta löytää erilaisia tukimuotoja sijaisperheiden arkeen. Keskeytyneet sijoitukset ovat kriisi perheelle ja tutkimuksessa keskitytään juuri perheiden omakohtaisiin kokemuksiin. Opinnäytetyöni on kvalitatiivinen. Tutkimusaineisto kerättiin teemahaastattelulla, joita tehtiin neljässä perheessä. Kaikki haastattelut tehtiin avoimina parihaastatteluina, jossa paikalla oli perheen isä ja äiti. Kaikissa perheissä oli myös omia biologisia lapsia.

Neljän sijaisperheen kokemukset sijoituksista olivat erilaisia. Osalla oli paljon myönteisiä kokemuksia sijoituksesta ja varsinkin vanhemmuuden tarjoaminen sijoitetulle lapselle koettiin myönteisenä kokemuksena. Perheen kokemat muutosprosessit koettiin vaativina, niin vanhemmille kuin heidän biologisille lapsilleen. Sijaislapsien kasvu ja kehitys toi mukanaan myös paljon haasteita. Suurimmat muutokset koskivat arjen käytäntöjä ja vapaa-aikaa. Joissain perheissä sijoitettujen lasten biovanhemmat koettiin erittäin haastaviksi. Perheiden saamat tuet koettiin lähes poikkeuksetta riittämättömiksi ja varsinkin akuuteissa kriisitilanteissa perheet kokivat jääneensä yksin.

Opinnäytetyössäni nousi esiin paljon jatkotutkimushaasteita, sekä kehittämismahdollisuuksia niin sijaisperheiden tukemiseen kuin kuntien toimintaan sijoitusten hallinnassa. Tällaisia kehittämiskohteita olisi esimerkiksi perheiden kuunteleminen erilaisia tukia tarjottaessa, mahdollisuus lomiin ja yhteiseen vapaa-aikaa biologisten lasten kanssa sekä parempi taloudellinen tuki. Myös sijoitettavien lasten taustat ja haastavuus tulisi ottaa enemmän huomioon tukia suunniteltaessa.

ASIASANAT: lastensuojelu, sijaishuolto, vanhemmuus, sijaisvanhemmuus, perhehoito, tukimuodot

INTERRUPTION OF CUSTODY IN THE FOSTER FAMILIES

The objective in child welfare is to secure the growth and development of the child as well as possible. The number of custodies has increased every year, bringing challenges to child welfare as well as to the legislators. Starting from next year, a new law obliges the placement of the child to be a foster home in the first instance. Foster care has already been on the discussed in many cities. Half of the amount of the children taken into custody are placed to foster homes. During the last few years, new companies have started in the business, offering help in foster care for the cities. Foster care is often problematic because the families don't have experience about child welfare and its challenges. The families are given, if wanted, training to improve their skills as a foster family. One of these training programs is called Pride. The training of the foster families will be obligatory in 2012.

This thesis is a research of the interrupted custodies in the foster families. The goal of this work was to find the reasons for the interruptions and the suggest different forms of support to the everyday life of the families. An interrupted custody is a crisis for the family and the research is focused on the personal experiences of the foster families. I hope my work will also help to find new factors that should be taken into account when training the families for the future custody.

My thesis is qualitative. The material of the research was collected in theme interviews whit in four families. The interviews were made as open pair interviews where the mother and father of the family were present. All of the families also had own biological children.

The four foster families had different experiences about custody. Some of them had positive experiences and especially offering parenthood to the child was found a positive experience. The process of changes in family was considered difficult as well by the adults as by the biological children of the family. Also the growth and development of the children in custody brought along many challenges. The biggest changes related to the routines of the everyday life and free-time. In some families the biological parents of the children were found very difficult. The assistance given to families was unexpectationally considered insufficient and particularly in the acute moment of crisis the families felt that they were left alone. Some of the families had more than one child in custody and the custody of the those children continues.

In my thesis, many challenges came up for the future research and chances of development, as well in the assistance of the families and in the operation of the city in control of the custody. These focuses of development are, for example, listening to the family when offering different kind of support, the opportunity to vacations and free-time with the biological children, and better financial support. Also the background and the level of challenge of the child taken under custody should be considered more when planning the assistance for the families.

KEYWORDS: child welfare, foster care, parenthood, foster parenthood, family care, forms of support

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	7
2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT	9
2.1 Lastensuojelu	9
2.2 Huostaanotto	10
2.3 Sijaishuolto	12
2.4 Perhehoito	14
3 ETUUKSET JA PALVELUT PERHEHOIDOSSA	16
3.1 Toimeksiantosopimus	16
3.2 Perhehoidon etuudet, palkkiot ja korvaukset	17
3.3 Perhehoidon lakimuutokset 2011-2012	18
3.4 Kuntoutukset ja lomat	19
3.5 Perhehoitoliitto	20
3.6 Koulutukset	21
4 TUTKIMUKSEN KULKU	22
4.1 Tutkimusmenetelmät	22
4.1.1 Teemahaastattelu	22
4.1.2 Avoin parihaastattelu	23
4.2 Haastateltavat perheet	23
4.3 Aineistolähtöinen sisällön analyysi	24
5 SIJAISVANHEMPIEN KOKEMUKSIA SIJAISHUOLLOSTA	25
5.1 Sijoituksen lähtökohdat	25
5.2 Sijoitettujen lasten tilanne	25
5.3 Sijoitusten purkautuminen	26
6 KOKEMUKSET SAADUSTA TUESTA SIJOITUKSEN AIKANA	28
6.1 Vertaistuki	28
6.2 Työnohjaus	28
6.3 Koulutus	29
6.4 Rahallinen korvaus	29
7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA	30
7.1 Tulosten tarkastelu	30
7.2 Eettisyys	33
7.3 Luotettavuus	33

7.4 Pohdinta	34
7.5 Jatkotutkimushaasteet ja kehittämis ehdotukset	36
8 LÄHTEET	37
9 LIITTEET	38
LIITE 1. TIEDOTUS	
LIITE 2. SUOSTUMUS TUTKIMUKSEEN	

1 JOHDANTO

Suomessa huostaan otettuja lapsia ja nuoria on sijoitettu kuntien toimesta joko perheisiin tai laitoksiin. Eri kunnilla on ollut erilaiset käytäntönsä. Perhehoitoon sijoittamisen suurimpana esteenä on ollut sijaisperheiden vähyys. Monet lapset hyötyisivät enemmän perhehoidosta, mutta ovat eri syistä sijoitettuna laitoksiin. Perhehoitoa on viime vuosina kehitetty ja sen osuutta sijoituksissa pyritty merkittävästi kasvattaa. Tämä on luonut paineita ennakkovalmennukselle ja sijaisperheiden rekrytoinnille. Alalle on syntynyt yrityksiä, jotka etsivät sopivia perheitä ja auttavat näitä, jotta sijoitus olisi mahdollisimman onnistunut. Uutta lakiakin on valmisteltu helpottamaan ja tukemaan perhehoitoa. Laki on vahvistettu 8.4.2011 ja saadaan käyttöön syksyllä 2011 ja vuoden 2012 alussa (Perhehoitajalaki 2011). Silloin perhehoidosta tulee ensisijainen sijoitusmuoto ja sijaisperheet ennakkovalmennetaan sijaisvanhemmuuteen. Myös vähimmäispalkkiota korotetaan ja jokainen sijoitettu lapsi saa oman nimetyn vastuuhenkilön.

Niin nyt, kuin varmasti lakimuutostenkin voimaantulon jälkeen, osa perhesijoituksista epäonnistuu ja lapsi joudutaan sijoittamaan uudelleen. Uudelleen sijoittaminen on lapselle uusi hylkäämiskokemus ja vaikeuttaa kuntoutumista entisestään. Sijaisperheelle keskeytynyt sijoitus on lähes aina kriisi ja vaikuttaa perheen elämään usein pitkään.

Työskentelen itse lastensuojelussa ja olen huomannut, että juuri sijoitusten valmistelu ja oikean sijoituspaikan löytäminen on ratkaisevan tärkeää huostaan otetun lapsen tai nuoren kuntoutumisen kannalta. Oikeassa ympäristössä on sijoituksilla huomattavasti paremmat lähtökohdat onnistua. Oikea ympäristö ei ole useinkaan laitos, mutta ei myöskään aina perhehoito. Oikea sijoituspaikka määräytyy ennen kaikkea ja nuoren tarvitseman tuen perusteella. Uusi perhehoitolaki antaa jatkossa enemmän taloudellista tukea sijaisperheille ja tällä tavalla tarjoaa ainakin toiselle vanhemmista mahdollisuuden jäädä kotiin hoitamaan lapsia. Perheiden taloudellisten resurssien kasvattaminen, joka vaikuttaa ehkä osaltaan sijoitetun lapsen tai nuoren tuen määrään esimerkiksi kotihoidon kautta. Jatkossa toivottavasti tilanne on sellainen, että yhä useampi nuori voi saada enemmän hyötyä perhesijoituksesta laitoshoidon sijaan.

Valitettavan usein ei ole mahdollisuutta tehdä valintaa näiden kahden välillä, vaan sijoitus joudutaan tekemään muilla perusteilla. Osalla kunnista on myös omia käytäntöjä, joita on määrä noudattaa. Tässä mainittakoon sijoittaminen kunnan omiin laitoksiin, jolloin perusteena voi olla usein jokin muu, kuin lapsen tai nuoren etu.

Tässä opinnäytetyössä ei tarkastella lähtökohtaisesti niinkään kuntien tapaa toimia perhesijoituksissa ja tai vanhempien valmiutta toimia sijaisvanhempina. Tutkimus perustuu vanhempien omiin subjektiivisiin kokemuksiin sijoituksen keskeytymisestä ja siihen johtaneista syistä. Työn tarkoituksena on löytää uusia tukimuotoja sijaisperheiden arkeen ja auttaa sijaisperheiden valmennuksessa kohtaamaan niitä ongelmia, joita tämä tutkimus tuo esille.

Opinnäytetyössäni avaan ensin käsitteitä lastensuojelusta, huostaanotosta ja sijaishuollosta. Kerron myös ennakkovalmennuksesta ja nykyisistä tuista ja palkkioista. Käsitteiden avaaminen on tärkeää, jotta lukijalla on helpompi ymmärtää tutkimustani ja sen kulkua.

2 TEOREETTISET LÄHTÖKOHDAT

2.1 Lastensuojelu

Lastensuojelu tarkoittaa lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lastensuojelua toteutetaan järjestämällä avohuollon tukitoimia. Lastensuojelulain mukaan lapsi on oikeutettu, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen, turvalliseen kasvu-ympäristöön sekä erityiseen suojeluun. Yksi tärkein lastensuojelun tehtävistä on tukea vanhempia lasten kasvatuksessa ja huolenpidossa huolehtimalla, että perheellä on tarvittavat palvelut ja tukitoimet, mitkä edistää lapsen hyvinvointia ja kehitystä. Lapsen etu otetaan huomioon ensisijaisesti. (lastensuojelulaki 2007/417, §:t 1- 4.) Lastensuojelulain (2007/417, 1-2§) mukaan vastuu lapsen hyvinvoinnista kuuluu lapsen vanhemmille tai muille huoltajille.

Adams (2007, 307–308) toteaa puhuessaan lapsen hyvinvoinnista kokonaisvaltaisesti, että siihen vaikuttaa kolme osa-aluetta. Ne ovat ympäristötekijät ja perhe, kehitykselliset tarpeet sekä vanhemmuus. Arvioidessa lastensuojelun tarvetta, niin juuri edellä mainittuja tekijöitä tarkastellaan. Avun ja tuen tarpeen perusteella lapset jaetaan kolmeen eri ryhmään. Välittömässä vaarassa olevat lapset kuuluvat ryhmään yksi. Ryhmässä kaksi ovat lapset, joiden terveys ja hyvinvointi on vaarassa kärsiä ilman tukitoimia. Ryhmässä kolme ovat lapset, jotka tarvitsevat yleisesti saatavia palveluja, kuten neuvontaa ja tietoja.

Lapsen ja nuoren hoitoon ja kasvatukseen osallistuvien henkilöiden tukeminen on viranomaisten ensisijainen tehtävä. Näissä tilanteissa käytetään avohuollon tukitoimenpiteitä. Tukitoimenpiteet voivat olla taloudellista, yleistä tukea koulunkäynnissä, harrastuksissa, tukea asunnon hankinnassa, sekä työelämään sijoittumisessa. Tuki voi olla myös ihmissuhteiden ylläpitämistä. Avohuollon tuen piiriin kuuluvat myös terapiapalvelut, tukihenkilö tai –perhe, perhetyö, sekä erilaiset virkistystoiminnot, kuten esimerkiksi lomat. Avohuollon tukitoimenpiteenä voidaan tai tarpeen vaatiessa koko perhe sijoittaa laitokseen tai -perhehoitoon. Tavoitteena tukitoimissa on aina perheen voimavarojen vahvistaminen ja hyvän

vanhemmuuden tukeminen. Jos edellä mainitut tukitoimet eivät riitä tai eivät ole sopivia, niin on ryhdyttävä huostaanottoprosessiin. (Ahto & Mikkola 1999, 7-8; Lastensuojelulaki 417/2007, 36 §.)

2.2 Huostaanotto

Bardy (2009, 42) toteaa lastensuojelun perusajatuksen ja ytimen olevan hyvin selkeä. Sen avulla nuoren ja lapsen kehitys, kasvu sekä terveys turvataan ja edellä mainitut uhkaavat tekijät poistetaan. Tilanteet vaihtelevat suuresti, mutta perusajatuksena on lapsikeskeinen perhelähtöisyys, jolloin lapsen oikeuksia toteutetaan ja valvotaan perhettä kunnioittaen. Eri tilanteissa tarvitaan erilaisia ja erikestoisia tukitoimia, joskus ne ovat hyvin lyhyitä ja joskus pitkäkestoisia.

Huostaanotto on konkreettisin ja näkyvin lastensuojelun toimenpiteistä. On kaksi perustetta joiden perusteella huostaanotto voidaan toteuttaa. Ensimmäinen peruste täyttyy, kun lapsen elinolosuhteissa ja hoidossa on puutteita, jotka vaarantavat lapsen kehityksen ja terveyden. Pelkkä edellä mainittujen uhka on riittävä syy ryhtyä huostaanottoprosessiin. Toinen peruste täyttyy, jos lapsi omalla käyttäytymisellään vaarantaa kehityksensä ja terveytensä. Tällaisia syitä ovat esimerkiksi päihteiden käyttö, rikoksien tekeminen tai edellä mainittujen kaltainen käyttäytyminen. Huostaanottoon voidaan ryhtyä vain, jos katsotaan avo- huollon tukitoimien olevan sopimattomia ja mahdottomia järjestää tai jos järjestetyt tukitoimet eivät ole riittäneet. Syynä voi olla myös lapsen etu. (Taskinen 2007, 49–50.)

Ennen kuin huostaanotto ja lapsen sijaishuolto voidaan toteuttaa, on arvioitava onko siihen tarvetta ja onko se lapsen edun mukaista. Yksi tärkeimmistä arvioitavista alueista ovat lapsen elin- ja kasvuolosuhteet. Nämä alueet ovat perushoito, ymmärtäminen ja kasvuympäristö. Perushoitoon kuuluvat hygienia, ravinto, vaatetus, ulkoilu sekä lepo. Perushoitoon kuuluu myös terveellisen vuorokausirytmien ylläpito ja erityistarpeista huolehtiminen, kuten terveellinen ravinto, allergioista huolehtiminen, erilaisten sairauksien vaatimat hoidot ja tutkimukset sekä erityisruokavaliot. Perushoidon lisäksi lapsen on saatava myös vastetta tunteisiinsa, turvaa ja hellyyttä, sekä ymmärrystä. Lasta pitää velvoittaa ikän-

sä vaatimalla tasolla ja valvoa sekä ohjata. Kasvatus ei saa alistaa lasta, eikä lasta kohtaan saa käyttää fyysistä tai henkistä väkivaltaa. (Taskinen 2007, 50–51.)

Lapsen turvallinen kasvuympäristö on paikka jossa on virikkeitä, turvallisia ja luotettavia ihmissuhteita, lasta ei alisteta fyysisesti eikä henkisesti, lapsi ei koe väkivallan pelkoa, eikä kasvuympäristön elämäntapa ole rikollinen. Olennaista hyvälle kasvuympäristölle on, että lapsi kokee olevansa vastavuoroisessa suhteessa kasvattajiinsa nähden sekä tuntee, että hänestä välitetään. Elämäntavat ovat erityisesti nuorilla tärkeässä asemassa ja ovat usein syy huostaanottoon. Tällaisia syitä ovat päihteiden, huumeiden käyttö, rikoksien tekeminen ja yleensä rikollinen elämäntapa, kuten esimerkiksi varastelu ja väkivaltaiset teot, koulunkäynnin laiminlyönti ja itse tuhoisuus. Kasvuympäristöä arvioitaessa on otettava huomioon tukitoimien mahdollisuus, sopivuus ja riittämättömyys. Erilaisten tukitoimien sopivuuteen vaikuttaa esimerkiksi vanhempien laitoksessa asuminen tai lapsen kokemus vakava rikos ja lapsi turvallisuus on taattava välittömästi. (Taskinen 2007, 50–51.) Kun huostaanotto on toteutunut, voi sosiaalitoimi päättää lapsen asuinpaikasta ja rajoitustoimenpiteistä. (Heino 2009, 55).

Kirjassaan Heino (2009, 55) toteaa että, avohuollon tukitoimet vaativat asianomaisten suostumuksen. Tahdonvastaisesti niitä ei voida käyttää. Avohuollon tukitoimien keskeinen tekijä on perheen halukkuus yhteistyöhön sosiaalitoimen kanssa. Jos perhe vastustaa heille tarjottuja avohuollon tukitoimia, on huostaanotto usein ainoa mahdollisuus. Sijaishuollon on oltava aina ehdottomasti lapsen edun mukainen ja se on pystyttävä perustelemaan parhaaksi mahdolliseksi vaihtoehdoksi tai vähiten huonoimmaksi vaihtoehdoksi turvaamaan lapsen kehitys ja kasvu. Lapsen omaa mielipidettä ja toivomuksia on kuultava ja ne otettava huomioon tukitoimia suunnitellessa. Yksilölliset tarpeet ja esimerkiksi lapsen kehityksellinen ikä on huomioitava. (Taskinen 2007, 53.)

Lapsen kiireellinen sijoitus voidaan tehdä, jos huomataan äkillisiä laiminlyöntejä lapsen hoidossa tai lapseen kohdistuu välitön vaara. Edellä mainittuja tilanteita voivat olla vanhempien päihtymyksestä johtuva hetkellinen kykenemättömyys hoitaa lasta, väkivaltainen tilanne perheessä tai lapsi on joutunut pahoinpitelyn

uhriksi, jonka vuoksi tilanne tarvitsee tutkimista, tapahtumien selvittelyä ja hoitoa. Lapsi voi myös omalla käytöksellään tuoda perusteet kiireelliselle sijoitukselle. Alkoholi, itsetuhoinen ja väkivaltainen käytös tai rikollinen toiminta voivat olla perusteina kiireelliseen sijoitukseen. Onnettomuudet ja sairaudet voivat myös tilapäisesti estää vanhempia hoitamasta lastaan, jolloin lapsi yritetään pyrkiä sijoittamaan ennalta tuttuun perheeseen tai sukulaisten luo. Kiireellisesti tehty sijoitus voidaan purkaa kahden vuorokauden päästä siitä kun sijoitus on alkanut. Tämä edellyttää, että tilanne, joka on johtanut sijoitukseen, on rauhoittunut tai jatkossa voidaan avohuollon tukitoimilla turvata lapsen ja perheen tilanne. Viimeistään kiireellinen sijoitus päättyy kun kolmekymmentä vuorokautta on kulunut, jollei huostaanottoa panna vireille sinä aikana. Jos huoltaja ja kaksitoista vuotta täyttänyt lapsi suostuvat kummatkin sijoituksen jatkamiseen, piteenee määräaika 45 päivään. (Taskinen 2007, 45, 47.)

2.3 Sijaishuolto

Sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotettujen ja kiireellisesti sijoitettujen lasten hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolelle. Sijaishuoltoa voidaan järjestää laitoshuoltona, perhehoitona tai lapsen erityistarpeita edellyttämällä tavalla kuten esimerkiksi sairaalassa. Tärkeintä sijaishuoltoa järjestettäessä on ottaa huomioon lapsen yksilöllisiä tarpeita, sijaishuoltopaikan tulee määräytyä sen mukaan missä lapsen yksilöllisiä tarpeita voidaan parhaalla tavalla toteuttaa, sekä vastata huostaanoton perusteina olleisiin laiminlyönteihin ja tarpeisiin. Edellä mainittuja tarpeita voivat olla fyysiset, psyykkiset, sosiaaliset ja emotionaaliset tarpeet. (Räty 2007, 294, 298.)

Päätavoitteena suomalaisessa lastensuojelussa voidaan pitää pyrkimystä palauttamaan lapsi takaisin omien, biologisten vanhempiensa luo. Kaikki lastensuojelun avulla tehdyt toimenpiteet ovat siten aina tilapäisiä ratkaisuja. Siksi lapsi voidaan sijoittaa kodin ulkopuolelle useita kertoja hänen elämänsä aikana. Epäonnistuneet kokeilut asua kotona, johtavat uusiin sijoituksiin. Edellä mainitun takia sijoituksista pyritään tekemään pysyviä. Lapsen ja hänen perheensä

tukeminen on sosiaalitoimen velvollisuus, jolla pyritään saavuttamaan edellä mainittu päämäärä. Sijoituksista puhutaan käytännössä pysyvinä ratkaisuin, vaikka näin ei periaatteessa ole. Tärkein tavoite on saada ja turvata lapselle pysyvä elin ja -kasvuympäristö ja turvalliset ihmissuhteet. (Pösö 2004, 203–204.)

Kun sijaishuoltopaikkaa valitaan, tulee ottaa huomioon lapsen oikeus yhteydenpitoon vanhempiinsa ja läheisiinsä. Sisaruksia ei tule erottaa toisistaan, vaan ensisijaisesti heidät on yritettävä mahdollisuuksien mukaan sijoittaa samaan sijaishuoltopaikkaan. Lapsen yksilölliset tarpeet sijoituksessa menevät kuitenkin kaiken edelle. Vaikka vanhemmilla, eikä huoltajilla ole määräysvaltaa valittaessa sijaishuoltopaikkaa, tulee heidän toiveensa silti ottaa huomioon jos mahdollista. Jos sijaishuoltopaikkoja on enemmän kuin yksi tarjolla, niin valitaan se joka vähiten haittaa lapsen ja hänen vanhempiensa yhteydenpitoa. (Räty 2007, 299.)

Sijoituspaikkaa valitessa on myös tärkeää huomioida tekijät, jotka vaikuttavat nuoren tai lapsen kiintymyssuhteisiin sekä edellisten sijoitusten pituus. Ne riittävät perusteiksi sijoittaa lapsi jo tuttuun sijaishuoltopaikkaan, kuten isovanhemmille. Lapsen kielellinen, uskonnollinen ja kulttuurinen tausta tulee myös ottaa huomioon sijoituksessa. (Räty 2007, 299–301.)

Avohuollon tukitoimia ei voida käyttää, jos huostaanoton perusteet täyttyvät. Toistuvasti avohuollon tukitoimia käytettäessä on sille löydyttävä painavat perusteet. Näin ollen avohuollon tukitoimet eivät ole vaihtoehto huostaanotolle. Lapsi on mahdollista kuitenkin sijoittaa kodin ulkopuolelle myös avohuollon tukitoimena. Tämänkaltaisia tilanteita ovat esimerkiksi huoltajan sairastuminen, lastensuojelun tarpeen arviointi ja lapsen kuntoutuminen. Tilanne arvioidaan viimeistään kun sijoituksen alkamisesta on kulunut kolme kuukautta. Jos sijoitus tämänkin jälkeen jatkuu, tehdään uusi arvio aina kolmen kuukauden välein. Joka kerta on selvitettävä myös samalla huostaanoton tarve. Avohuollon tukitoimissa huoltajuus ja kaikki siihen liittyvät oikeudet säilyvät huoltajilla ja he saavat vaatiessaan lapsensa takaisin kotiin. Avohuollon tukitoimena lastensuojelulaitokseen sijoitettuun lapseen ei saa kohdistaa rajoitustoimenpiteitä. Jos kuitenkin

kin lapsen kasvun ja hoidon kannalta nähdään tarvetta rajoitustoimenpiteisiin, on syytä harkita vakavasti huostaanottoa. (Taskinen 2007, 44.)

2.4 Perhehoito

Perhehoidolla tarkoitetaan henkilön hoidon, kasvatuksen tai muun ympärivuorokautisen huolenpidon järjestämistä hänen kotinsa ulkopuolella yksityiskodissa (Perhehoitoliitto). Vaikka huostaanottojen määrät ovat lisääntyvät, silti sijaisperheiden tarjonta vähenee. Tämä johtaa usein siihen, että lapset jotka pärjäisivät sijaisperheessä, joutuvat asumaan lastensuojelulaitoksissa. Lapsi saa hyötyä jo lyhyestäkin perhesijoituksesta. (Haaramäki 2008, 51.)

Halu tulla sijaisvanhemmaksi on usein elämäntapa. Auttamisen halu ja vaikeudet hankkia omia lapsia ovat usein syynä lähteä aukaisemaan oman kotinsa ovia sijoitetulle lapselle ja hänen mukanaan tulevalle joukolle tuntemattomia ihmisiä. Tämä ilmeni myös Nykäsen & Voutilaisen haastatteluista omassa opinäytetyössään. (Nykänen & Voutilainen, 2002, 21-22.)

Sijaishuoltopaikkaa/perhettä etsiessä kiinnitetään huomiota sijaishuoltoperheen ja sijaishuoltajan mahdollisuuksiin tyydyttää sijoitetun lapsen tarpeet, ottaa huomioon lapsen edut ja arvioidaan hänen kykynsä tehdä yhteistyötä erilaisten tahojen kanssa. Sijaisvanhemmaksi hyväksytään henkilö, joka soveltuu koulutuksensa, kokemuksensa ja ominaisuuksiensa puolesta kasvatus- ja hoitotehtäviin. Valintaprosessissa selvitetään myös muiden perheenjäsenten suhtautumista sijaislapseen, saako hän tasavertaisen aseman perheessä. Lapselle tulee olla sijaiskodissa riittävät tilat ja kodin varustetason pitää olla sopiva tähän tarkoitukseen. Sijaishuoltajan velvollisuuksiin kuuluu lapsen hyvän hoidon turvaaminen, huolenpito, sekä kasvatus, nuodattamalla näiden toteuttamisessa tehtyä asiakassuunnitelmaa, sekä yhteistyö sosiaalitoimen kanssa. Velvollisuuksiin kuuluu myös huolehtia sijoitetun lapsen yhteyksien pysymisestä hänen läheisiinsä. Sijoitetun lapsen asioissa sijaishuoltajalla on salassapitovelvollisuus.

Sijaisperheessä voi olla korkeintaan neljä alle kouluikäistä lasta, tähän lasetaan mukaan vanhempien omat biologiset lapset. Perheessä voi enimmillään

olla seitsemän lasta, mutta silloin toisella vanhemmalla pitää olla perhehoitolain mukainen koulutus joka soveltuu tämän kaltaisiin tehtäviin, sekä tarpeeksi kokemusta kasvatusta- ja hoitotehtävistä. Kummankin vanhemman pitää osallistua kasvatukseen. (Perhehoitajalaki 1992; Lastensuojelun käsikirja 2009.)

Kokemattomien sijaisvanhempien kohdalla on suuri väsymisen vaara, varsinkin silloin jos perheeseen sijoitetaan vaikeahoitoinen lapsi, siksi perhehoito sopiikin yleensä parhaiten lapsille, joilla kehitys ei ole suuresti viivästynyt tai häiriintynyt. (Taskinen 2007, 78).

Sijoitettavilla lapsilla on erityistarpeita, koska he ovat jääneet paitsi vanhempinsa tuesta, joko kokonaan tai osittain. Uuden sijoituspaikan on pystyttävä tarjoamaan sijoitetuille lapsille sen kaltaista tukea, että he voivat saavuttaa saman kehitystason kuin ikäisensä, jotta lapsen itseluottamus ja luottamus ihmissuhteisiin voi syntyä. (Hämäläinen 2006, 5-6.)

3 ETUUDET JA PALVELUT PERHEHOIDOSSA

3.1 Toimeksiantosopimus

Toimeksiantosopimuksessa sijoittaja ja perhehoitaja sopivat kumpaakin osapuolta sitovat, perhehoitoon liittyvät velvollisuudet ja oikeudet. Osapuolet neuvottelevat ja sopivat yhdessä, mitä toimeksiantosopimus sisältää. Sopimus neuvotellaan ennen kuin sijoitus alkaa. Sitä voidaan tarkistaa jos tilanne perheessä muuttuu. Tarkistaminen tulee suorittaa jos toinen osapuoli vaatii sitä. Muuttamiseen vaaditaan kummankin osapuolen suostumus. Toimeksiantosopimus tehdään jokaisesta sijoituksesta erikseen. Molemmat vanhemmat allekirjoittavat sopimuksen, jos kumpikin vastaa perhehoidosta. Toimeksiantosopimukseen kirjataan perhehoidon aloituspäivä. Jos sopimus on määräaikainen, merkitään siihen myös päättymispäivä. (Perhehoitajalaki 1992/312, § 4.)

Sopimuksessa määritellään myös oikeudet, jotka lastensuojelulain (2007) mukaan sijoitetulla on perhehoidossa. Ensisijaisesti perhehoidossa on otettava huomioon lapsen yksilölliset tarpeet, hyvinvointi, tasapainoinen kehitys, läheiset, jatkuvat ihmissuhteet, virikkeellinen kasvuympäristö, mahdollisuus hellyyden, valvonnan ja huolenpidon saamiseen, mahdollisuus vaikuttaa omiin asioihin, tasavertainen jäsenyys perheessä, henkinen ja ruumiillinen koskemattomuus, itsenäistyminen, kasvaminen vastuullisuuteen ja uskonnollisen ja kulttuurisen taustan huomioon ottaminen, taloudellinen tuki harrastuksiin ja toiveita, sekä taipumuksia huomioon ottava koulutus. (Perhehoitajalaki 1992/312, § 4.)

Kun toimeksiantosopimusta neuvotellaan, on perhehoitajalle kerrottava vakuutus- ja vastuukysymykset. Sijoittaja ottaa perhehoitajalle lakisääteisen tapaturmavakuutuksen. (Perhehoitajalaki 1992/312, § 4.)

Toimeksiantosopimuksen irtisanominen voidaan lain mukaan tehdä kahden kuukauden kuluttua irtisanomishetkestä. Jos irtisanomisaika on muunlainen, tulee se kirjata toimeksiantosopimukseen. (Perhehoitajalaki 1992/312, § 5.)

3.2 Perhehoidon etuudet, palkkiot ja korvaukset

- Palkkion saajan, joka voi olla joko kummallekin vanhemmalle puolitettuna tai se voidaan maksaa vain toiselle. Palkkion määrän, joka on perhehoitajalaissa (1992) määriteltä vähimmäismäärä. Minimipalkkio vuonna 2010 oli 347,41 euroa jokaista sijoitettua kohti ja vuonna 2011 uudistettussa perhehoitolaissa on minimipalkkioksi määriteltä 650 euroa. Sijoituksen haastavuus vaikuttaa palkkion määrään, esimerkiksi vammaisuus, yötyö tai vaikea sairaus. (Perhehoitajalaki 2011/317, § 2.)
- Kulukorvaukset, eli lain (perhehoitajalain 2 ja 3§:n muuttamisesta 2006) mukaan määräytyvät todelliset kustannukset perhehoidossa olevan henkilön ylläpidosta aiheutuneet kustannukset. Yläraja korvausten määrään on poistettu vuonna 2007. Jokaisen kalenterivuoden alusta tulee kulukorvausten määrä tarkistaa. Kulukorvausten minimimäärä oli vuonna 2010 375,08 euroa kuukaudessa henkeä kohti. Kulukorvaus korvaa perhehoitoon sijoitetun henkilön henkilökohtaisista tarpeista, ravinnosta, harrastustoiminnasta ja asumisesta koostuvat normaalit jatkuvaluonteiset kulut. Myös kulukorvausta nostaa perhehoidossa olevan henkilön tavanomaista suurempi kulutus, joka voi johtua esimerkiksi sairaudesta.
- Käynnistämiskorvaus, on korvaus jonka laki määrittelee. Sen mukaan perhehoitajalle maksetaan sijoituksen käynnistämisestä aiheutuvat kulut. Kulut voivat olla: Tietokone, polkupyörä, ensivaatekerta, asunnon muutostyöt, leikkikalut sukset ym. Enimmäismäärä käynnistämiskorvaukselle vuonna 2010 oli 2 663,76 euroa jokaista sijoitettua kohti. Myös valmennuskurssit kuuluvat käynnistämiskorvauksiin (Pride). (Perhehoitajalaki 2011/317, §:t 2-4.)
- Käyttövarat. Nuoren ja lapsen käyttövarat on sisällytetty kulukorvaukseen (laki perhehoitajalain 2 ja 3§:n muuttamisesta 2006). käyttövarat määräytyvät siten, että alle 15-vuotias saa hänen tarpeitaan vastaavan määrän ja yli 15-vuotias saa määrän joka on yksi kolmasosa elatustuen määrästä (Lastensuojelulaki 2007, 55 §). Elatustuen määrä oli vuonna 2011 142.86

lasta kohden (Kela 2011), eli jokaiselle sijoitetulle 15 vuotta täyttäneelle on maksettava 46,51 euroa jokaisena kalenterikuukautena.

- Erityisten kustannusten korvaaminen. Kulukorvausten lisäksi voidaan korvata sellaiset kulut jotka koostuvat esimerkiksi perhehoidossa olevan henkilön terapia, terveydenhoito ym. kuluista. Myös alle 21-vuotiaan opinnoista johtuvat kulut korvataan. Tämän yhteydessä voidaan sopia myös lomanvieron, sekä harrastuksien aiheuttamista erityisten kulujen korvauksista. (Lastensuojelulaki 2007, 55 §.)

3.3 Perhehoidon lakimuutokset 2011-2012

Perhehoitajalain, lastensuojelulain 50§:n, sekä omaishoidon tuesta annetut lakimuutokset vahvisti 8.4.2011 Tasavallan presidentti. Lakiuudistukset koskien perhehoitajien ja omaishoitajien vapaiden pitämistä astuivat voimaan 1.8.2011. Vuoden 2012 alusta otetaan käyttöön perhehoitajalain ensimmäinen, toinen ja seitsemäs pykälä, sekä lastensuojelulain 50§:n muutokset. (Perhehoitoliitto 2011.)

Nyt tehtävät muutokset ovat perhehoitolainsäädännön ensimmäinen osa kokonaisuudistuksesta. Ne pohjautuvat sosiaali- ja terveysministeriön perhehoidon lainsäädännön kehittämisryhmän ehdotuksiin. (Perhehoitoliitto 2011.)

Lakimuutoksen johdosta perhehoidosta tulee ensisijainen hoitomuoto. Se parantaa sijoitettavien lasten pääsyä perhehoitoon. Vähimmäispalkkio korotetaan 650:een euroon. Ennakkovalmennus tulee pakolliseksi, samoin jokaiselle sijoitetulle tulee nimetä oma vastuu henkilö, joka vastaa perheen tukitoimien järjestämisestä. Sijaisjärjestelmien kehittäminen tulee myös lakimuutoksen myötä pakolliseksi. (Perhehoitoliitto 2011.)

3.4 Kuntoutukset ja lomat

Perhehoitajat kokevat yleisesti saavansa riittämättömästi tukea lapsen hoidolle ja kasvatukselle. Kokemukset ovat samankaltaisia niin lastensuojelussa, kuin kehitysvammapuolen perhehoidossa. Hallitus pyrkii nyt korjaamaan tilanteen. Jokaiselle lapselle nimetään vastuutyöntekijä, joka vastaa hoidon aikana tarvittavista tuista. Lastensuojelussa vastuuhenkilö olisi lähes poikkeuksetta jo asioista vastaava sosiaalityöntekijä. (StVM 55/2010 vp.)

Kunta voi esityksen mukaan tehdä toimeksiantosopimuksen sijaisesta, joka sijaistaisi perhehoitajan kotona tämän tilapäisen poissaolon tai vapaan ajaksi. Tilapäistä hoidon järjestämismahdollisuutta toimeksiantosopimuksilla, toivovat myös laitokset ja ammatilliset perhekodit. Valiokunta on itse sitä mieltä, että toimeksiantosopimuksella järjestettävä tilapäishoidon laajentamismahdollisuus kannattaa selvittää. (StVM 55/2010 vp.)

Omaishoitajien jaksamista tukee myös, sijaishoitajajärjestelmän ulottaminen toimeksiantosopimuksien avulla omaishoitoon. Suurimpia ongelmia ja esteitä on tilapäisen hoidon saaminen ja sen huono toimivuus. Valiokunta perustelee, että sijaishoitajajärjestelmän luominen ei poista muun tilapäishoidon kehittämisen tarvetta. Hoidettavien sijoittaminen lyhytkestoiseen laitoshoitoon tai tilapäiseen hoitopaikkaan on oltava edelleen mahdollista. On järjestettävä asiakaslähtöinen sijaishuolto, joka on joustava ja palvelee niin omaishoitajan kuin perhehoitajan tarpeita, heidän vapaiden ajaksi. (StVM 55/2010 vp.)

Perhehoitajalakiin tulee lisätä säännös, minkä mukaan perhehoitajan vapaan tai muun menon ajaksi voi kunta järjestää toimeksiantosopimuksella sijaishuollon henkilön kanssa, joka omaa perhehoitajalta vaadittavat tiedot ja taidot. Jos perhehoitaja hyväksyy kunnan valitseman henkilön, tulee sijaishoitaja hoitamaan hoidossa olevia henkilöitä perhehoitajan kotiin. Sijaishoitajalle maksettavasta palkkiosta sovitaan toimeksiantosopimuksessa, sekä mahdollisten kulujen korvaamisesta ja sopimuksen kestosta. Sijaishoitajan sosiaaliturva olisi sama kuin perhehoitajalla. (StVM 55/2010 vp.)

Perhehoitajalle kuuluu yksi vapaapäivä jokaista kalenterikuukautta kohden, jos hän on ollut vähintään 14 vuorokautta perhehoitajana. Näin ollen vapaapäiviä voi kertyä vuodessa 12. Pitemmistä, lakimääräisistä vapaista on myös mahdollisuus sopia. Edellä mainitussakin sijoittaja korvaa kulut. Jos sijoitettu henkilö on kehitysvammainen, vapaan määrä on 30-45 päivää vuodessa. (Perhehoitajalaki 1992/312, § 6.)

3.5 Perhehoitoliitto

Perhehoitoliitto ry on maanlaajuinen liitto, jonka toiminta pyrkii turvaamaan nuorille, lapsille, vammaisille, pitkäaikaissairaille ja vanhuksille mahdollisuuden elää elämänsä perheessä. Perhehoitoliitolla on 25 alueellista jäsenyhdistystä. Liitto on toiminut vuodesta 1983 ja jäseniä liitolla on noin 3700. Henkilöjäsenenä liittoon ei voi kuulua, vaan on jäseneksi päästäkseen liityttävä jäsenyhdistykseen. Liitto ei harrasta ammattijärjestötoimintaa, eikä näin ollen ole ammattijärjestö, vaan liitto perhehoitajille ja sijaisvanhemmille. Toiminta rahoitetaan suurelta osin raha-automaattiyhdistyksen turvin. (Perhehoitoliitto 2011.)

Perhehoitoliitto on aktiivisesti mukana kehittämässä alaa erilaisilla projekteilla, koulutuksilla, tutkimuksilla ja on mukana valmistelemassa alan lakeja. Yksi koulutuksen osa-alue on vertaisryhmien ohjaajien koulutus, jonka avulla tuetaan perhehoitajien työtä. Nuoria tuetaan erilaisilla leireillä ja vertaisryhmillä. Perhehoitoliitto kehittää myös perhehoitoa maailmanlaajuisesti toimimalla yhteistyössä eri järjestöjen kanssa ja on aktiivisesti mukana kansainvälisessä toiminnassa. (Perhehoitoliitto 2011.)

Perhehoitoliiton toimintaan kuuluu tiedotus, jonka tehtävänä on tunnettavuuden lisääminen. Tiedotusta tehdään perhehoitolehden, internetin avulla sekä suoraan sijoittajille, perhehoitajille, jäsenyhdistyksille ja yhteistyötahoille. Tiedottamisen lisäksi liitolla on monia palveluita, joita ovat lakineuvonta, erilaiset lausunnot, kriisipuhelinpalvelu, virkistystoiminnat, kuntoutustoiminta, sekä tuetut

lomat. Edellä mainittujen lisäksi perhehoitoliitto tukee myös rahallisesti erilaisilla avustuksilla, joista mainittakoon avustukset Vilho Kovalaisen rahastosta. (Perhehoitoliitto 2011.)

3.6 Koulutukset

Sijaisperheiden valmennuksesta vastaa taho joka järjestää sijoituksen. Noin puolelle sijaisperheistä on ollut mahdollista saada ennakkovalmennusta. Nyt uusi 1.8.2011 voimaan astunut perhehoitajalaki velvoittaa jokaisen sijaisperheen käymään ennakkovalmennuksen ennen sijaisperheeksi ryhtymistä. Näin varmistetaan, että sijaisvanhemmilla on riittävät valmiudet sekä soveltuvuus tehtävään. On myös tarpeellista järjestää perhehoitajille täydennyskoulutusta sekä työnohjausta. (StVM 55/2010 vp.)

Tunnetuin valmennuskoulutuksista on PRIDE-valmennus. PRIDE on ollut käytössä vuodesta 1995 ja se on kehitetty USA:ssa. Suomessa PRIDE:n avulla valmennetaan ensisijaisesti sijais- ja adoptiovanhempia. Myös kunnilla on olemassa koulutuksia sijaisvanhemmuuteen aikoville. Koulutukset ovat usein lyhytkestoisia, pääsääntöisesti vain yhden päivän mittaisia.

4 TUTKIMUKSEN KULKU

4.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusmenetelmänä käytettiin teemahaastattelua, joka toteutettiin avoimena parihaastatteluna. Tutkimuksen kulku eteni haastatteluissa esiin tulleissa vastauksissa, joita täydensin tukikysymyksillä. Haastattelut toteutettiin haastateltavien kodeissa ja niihin käytettiin paljon aikaa. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. En pystynyt etukäteen tarkoin määrittelemään haastattelun kulkua ja siksi valitsin teemahaastattelun. Haastattelut tehtiin pelkästään keskustelemalla ja haastateltavien annettiin mahdollisimman paljon itse kuvata tunteita ja syitä huostaanoton keskeytymiseen. Tutkimuksen kannalta on tärkeää, ettei haastattelija johdattele liikaa sijaisperhettä, vaan tarpeen tullen lähinnä ohjailee varovasti.

4.1.1 Teemahaastattelu

Lomake- ja avoimen haastattelun välimuoto on teemahaastattelu. Tyypillistä teemahaastattelulle on, että aihepiirit ovat tiedossa, mutta kysymyksillä ei ole tarkkaa muotoa ja järjestystä ei ole määritelty. Esimerkiksi kasvatus- ja yhteiskuntatieteellisessä tutkimuksessa käytetään paljon teemahaastattelua, sillä se vastaa hyvin kvalitatiivisen tutkimuksen tarpeita. Se ei ole kuitenkaan ainoa menetelmä kvalitatiivisessa tutkimuksessa, vaan sitä voidaan käyttää myös kvantitatiivisiin tutkimuksiin. (Hirsjärvi ym. 2004, 197.)

Teemahaastattelussa ei ole tarkkaa muotoa kysymyksille, eikä järjestystä. On kuitenkin tärkeää, että jokainen teema-alue haastatellaan läpi. Haastattelijalla on kysymyksistä runkolistia, mutta ei tarkkoja kysymyksiä. Tilanne on hyvin paljon normaalin keskustelun kaltainen. Teemahaastattelu on nykyään suosittu tutkimusmuoto. Siinä haastateltava voi puhua vapaasti sekä tulkita asioita yksilöllisesti. (Eskola & Suoranta 2003, 86-88.)

4.1.2 Avoin parihaastattelu

Parihaastattelua käytetään yleisesti kun tehdään kasvatustieteellistä tutkimusta nuorista, lapsista tai heidän vanhemmistaan. Se on yksi ryhmähaastattelun alamuoto. (Hirsjärvi ym. 2004, 199.)

Ennen kaikkea valintaan vaikuttaa aihe ja keitä haastateltavat ovat. Kun kiinteä runko puuttuu, joutuu haastattelijä ohjailemaan tilannetta. Tämän lisäksi vaikuttaa aihe, joka voi muuttua haastattelun kuluessa. Avoin haastattelu vie usein paljon aikaa. (Hirsjärvi ym. 2004, 199.)

4.2 Haastateltavat perheet

Tutkimukseen valittiin perheet satunnaisesti. Ainoana kriteerinä oli sijoituksen keskeytyminen. Perheitä saatiin mukaan neljä kappaletta, joista kolmea haastateltiin parihaastatteluna. Yhdessä perheessä oli pelkästään perheen äiti paikalla.

Haastattelut tehtiin perheiden kotona, jotta haastateltavat saivat olla omassa luonnollisessa ympäristössään ja heille oli ns. kotikenttäetu arkaluontoisessa ja paljon tunteita herättävässä tutkimustilanteessa. Yhteen haastatteluun kului aikaa noin viisi tuntia matkoineen. Kaikki haastateltavat asuivat eri paikkakunnilla. Yhteydenotto perheisiin tapahtui kahteen perheeseen opinnäytetyön tilaajan avulla ja kaksi muuta perhettä oli ennestään tuttuja opinnäytetyön tekijälle.

Kaikissa perheissä sijoitukset olivat olleet pitkiä ja kestäneet vähintään viisi vuotta ennen keskeytymistä. Tämä lisäsi tutkimuksen luotettavuutta, koska sijaisperheillä oli jo ajallisestikin paljon kokemusta sijaisvanhemmuudesta. Kolmella perheistä oli omia biologisia lapsia. Kaikissa perheissä perheen isä oli mukana työelämässä ja perheen äiti oli kotona. Kaikilla perheillä oli myös jälkeenpäin ollut muita sijaislapsia.

4.3 Aineistolähtöinen sisällön analyysi

Tutkimuksen keskeisin asia on aineiston analyysi, johtopäätösten teko sekä tulkinta. Se on vaihe johon on alusta asti tähdätty. Aineistoa analysoitaessa tutkija saa vastauksia asettamiinsa tutkimusongelmiin. (Hirsjärvi ym. 2004, 209.)

Kerätty kvalitatiivinen aineisto kirjoitetaan sanatarkasti puhtaaksi. Puhtaaksikirjoittamista kutsutaan litteroinniksi. Haastattelut voidaan litteroida kokonaan tai sitten litteroinnin voi tehdä teema-alueittain. (Hirsjärvi ym. 2004, 210.)

Haastatteluiden valmistuttua on seuraavaksi vuorossa litterointi. Litterointi on puhtaaksikirjoittamista, joka on hyvin työlästä. Litterointi kannattaa tehdä mahdollisimman pian, kun haastatteluiden aiheet ovat vielä hyvin muistissa. Litteroin haastattelut niin tarkasti kuin vain voin. Pois jäivät vain ”öö” ja ”hmm” äännähdykset. Haastatteluista kertyi aineistoa kokonaisuudessaan 18 sivua. Tulostin kaikki haastattelut paperille litteroinnin jälkeen, jotta aineiston käsittely olisi helpompaa.

Ennen haastatteluiden aloittamista tein teemahaastattelurungon, johon olin teorian pohjalta valinnut teemoja ja joitakin linjaa antavia kysymyksiä sekä niihin liittyviä apukysymyksiä. Käytin teemahaastattelurunkoa analysoidessani aineistoa.

Teemoittelin vastaukset neljään teemaan: sijoituksen lähtökohdat, perheiden saama tuki, ongelmat sijoituksen aikana ja sijoituksen päättymisen. En kokenut teemoittelua kovin hyödylliseksi tässä tutkimuksessa, koska perheitä ei määrällisesti ollut paljon.

Merkitsin haastateltavat merkeillä H1-H4.

5 SIJAISVANHEMPIEN KOKEMUKSIA SIJAISHUOL- LOSTA

5.1 Sijoituksen lähtökohdat

Haastatteluissa lähdettiin liikkeelle sijoitusten lähtökohdista, joka oli kaikilla sama eli oman vanhemmuuden tarjoaminen huostaan otetulle lapselle. Kaikilla sijaisperheillä keskeytynyt sijoitus oli myös ensimmäinen sijoitus. Vain yksi perheistä oli käynyt ennakkovalmennuksessa (Pride). Ennakkovalmennusta pidettiin yleisesti hyvänä asiana, tosin ainoa perhe joka sen oli käynyt, ei enää ongelmien ilmaantuessa muistanut paljoakaan koulutuksen sisällöstä.

Monilla sijaisperheeksi aikovilla voi olla epärealistisia kuvitelmia tulevasta tehtävästään. Tämän vuoksi ennakkovalmennus olisi erittäin tärkeä realistisen kuvan saamiseksi sijaisperhetoiminnasta.

5.2 Sijoitettujen lasten tilanne

Haastatteluista kävi nopeasti ilmi sijoitettujen lasten haasteellisuus. Kaikilla lapsilla oli hyvin rankka tausta, joka oli jättänyt lapsiin niin fyysisiä kuin henkisiä traumoja. Yhdellä lapsista oli sijoitushetkellä jopa neljä erilaista diagnoosia. Muilla kolmella sijoitetulla lapsella ei ollut diagnooseja, mutta kahden lapsen vanhemmat olivat käyttäneet huumeita koko raskauden ajan ja todennäköisyys fyysisiin ja henkisiin vammoihin oli jo lähtötilanteessa suuri.

Kukaan perheistä ei kokenut saaneensa lasten tulevasta haasteellisuudesta realistista informaatiota ja monet ongelmat ja niiden vaativuus tulivat yllätyksenä perheille.

Vaikka suurimmalla osalla lapsista ei ollut mitään diagnooseja, niin kaikki vanhemmat olivat jo alussa huomanneet poikkeavia piirteitä lapsissa. Kommunikaation vaikeudet, levottomuus, katsekontaktin puute ym. kuuluivat jokaisen

sijaislapsen oireiluun. Kaikilla lapsilla oireilu lisääntyi ja muuttui sijoituksen kes-
täessä.

H3: ”Se ei koskaan nauranu, eikä itkeny, se vaan makas selällään ja
vatkas jalkoja.”

5.3 Sijoitusten purkautuminen

Janhunen (2007, 44–45) toteaa tutkimuksessaan, että sijoitusten purkautumi-
seen johtavia syitä on vaikea tarkoin määritellä. Hänen tutkimuksessaan sijais-
vanhempien väsymys oli suurin syy sijoitusten purkautumiseen. Se mistä väsy-
mys ensijaisesti johtui, ei tutkimuksessa tullut esille. Väsyikö sijaisvanhempi
lapsen oireisiin vai ryhtyikö lapsi oireilemaan sen jälkeen kun sijaisvanhempi
väsyi?

Myös tässä tutkimuksessa useimmiten syynä sijoituksen purkautumiseen oli
sijaisvanhemman väsyminen. Väsymykseen oli monta eri syytä kuten biovan-
hemmat, sijaisvanhempien ikääntyminen, muuttunut tilanne, vähäinen tukien
määrä sekä lapsen voimakas oireilu.

Tässä kuten Janhusenkin tutkimuksessa (2007, 48) oli yllättävää, että biovan-
hemmat eivät liittyneet juuri ollenkaan sijoitusten purkautumiseen. Yleisenä olet-
tamuksena voisi pitää biovanhempien haastavuutta ja yhteistyön ongelmia yh-
tenä keskeisistä sijoitusten katkeamiseen johtavista syistä.

Lasten biologisiin vanhempiin yhteydenpito oli melko vähäistä kaikilla perheillä,
johtuen biovanhempien omasta elämäntilanteesta. Kahden lapsen biovanhem-
mat kuolivat sijoituksen aikana. Yhden perheen biovanhemmat uhkailivat sijais-
perhettä ja sijaisperhe koki uhkailun hyvin stressaavana. Sijoituksen keskeyty-
miseen ei uhkailu ja häirintä vaikuttanut. Yksi perhe ei ollut missään tekemisissä
biovanhempien kanssa.

Tässä tutkimuksessa kaikki sijoitukset päättyivät lapsen oireilun ja haastavuu-
den vuoksi sijaisvanhempien väsymykseen. Kaikki perheet olivat hakeneet

apua sosiaalitoimesta ja kaikki perheet kokivat avun riittämättömäksi. Kaksi perheistä oli sitä mieltä, että sijoitus olisi todennäköisesti kuitenkin loppunut vaikka apua olisi tullut, mutta he olisivat jatkaneet ehkä jopa vuosia kauemmin.

H3: ” Jos me oltais saatu lomaa edes yks viikonloppu puolen vuoden välein, niin asiat olis aivan eri tavalla ja olis ollu jotain mitä odottaa. Mä tietäisin et pääsen hengähtämään tänä päivänä.”

Sijoituksen purkautuminen oli selkeästi erittäin raskas ja perheen voimavaroja edelleenkin kuluttava prosessi. Kaikki sijoitukset olivat päättyneet vuoden sisällä haastatteluhetkestä.

H2: ”Sitten ku tommosii ratkaisuja rupeet päässäsi pyörittää, et mitä täs oikeesti tarvii tehdä, ku tää homma ei millään toimi, vaikka sä mitä yrität ja teet. Silloinki mietit et se lapsi tulee ensimmäisenä totta kai, ja itte sit joskus viimeisenä.”

6 KOKEMUKSET SAADUSTA TUESTA SIJOITUKSEN AIKANA

6.1 Vertaistuki

Samanlaisessa elämäntilanteessa elävät perheet voivat jakaa kokemuksiaan toistensa kanssa. Vertaisryhmää vetää koulutettu ohjaaja. Jaetut kokemukset ja tunteet auttavat perheitä jaksamaan ja helpottavat vaikeissa elämänvaiheissa. Kaikki saavat äänensä kuuluviin vertaistukiryhmässä. Ryhmässä jäseniä on 5-10. Toiminta perustuu teemoihin, jotka ovat ennalta määriteltäviä. Ryhmän ohjaaja huolehtii tapaamisten järjestämisestä ja toimii vastuuhenkilönä. (Perhehoitoliiitto 2011)

Suurin voimavara lähes kaikille perheille oli oma puoliso, biologiset lapset, naapurit ja ystävät. kolme neljästä perheestä koki sosiaalitoimen tuen riittämättömäksi. Yksi perhe koki tuen aika-ajoin riittäväksi riippuen lähinnä siitä mitä tukea he tarvitsivat. Opettajilta yksi perheistä koki saavansa riittävästi tukea lapsen koulunkäyntiin. Kaksi perhettä oli tyytymättömiä kouluun ja sen toimintatapoihin. Yhden perheen lapsi ei ollut vielä ehtinyt aloittaa koulunkäyntiä.

6.2 Työnohjaus

Kahdelle perheistä oli tarjottu ja puhuttu työnohjauksesta, mutta vain yksi oli sitä saanut. Työnohjaus oli myös hankittava itse, mikä vaikeutti sen alkamista. Työnohjaus oli jo terminä osalle perheistä outo ja se olisi ollut hyvä puhua ”auki” jo sijoituksen alkaessa.

H4: *”Kukaan ei puhunut työnohjauksesta oikeen mitään. Me ei terminäkään ymmärretty mitä se oikeen tarkoitti. Ehkä olisi te pitänyt selvittää paremmin. Eikä me tiedetty mitä apua yleensäkään olisi tarvinnut tohon henkisen puolen jaksamiseen.”*

H3: *”Sitte sai vasta työnohjausta, kun lapsi oli melkein lähteny.”*

6.3 Koulutus

Kaikki haastatellut perheet olivat saaneet liian vähän koulutusta tehtävän vaatavuuteen nähden. Kaksi perhettä kertoi saaneensa päivän kestoisia koulutuksia sijoittajakunnan järjestämänä. Koska perheet ovat ns. tavallisia perheitä, ilman ammatillista koulutusta ja kokemusta, olisi tärkeää saada jatkuvaa, pitkäkestoista koulutusta. Mielestäni tätä ei pitäisi jättää sijaisperheiden ”omaksi asiaksi” vaan vastuusosiaalityöntekijän tms. olisi huolehdittava koulutustarpeen arvioinnista ja perheiden ohjauksesta koulutukseen. Viime kädessä sijaisvanhempien koulutus tulisi nähdä sijoitettujen lasten etuna.

6.4 Rahallinen korvaus

Rahallisen tuen eli palkkioiden lisääminen ei yhdessäkään sijaisperheessä olisi auttanut arjen jaksamisessa haastateltavien mukaan. Toisaalta julkisuudessa on jo pitkään puhuttu nimenomaan rahallisen korvauksen vähäisyydestä ja osittain sitä kautta selitetty sijaisvanhemmaksi haluavien vähäisyyttä. Lisäksi usein on laitettu vastakkain laitoshoidon kalleus ja perhehoidon pienet kustannukset. Eri sijaisperheiden kohdalla myös kuntien suuret erot rahallisten korvausten määrässä voivat aiheuttaa eriarvoisuuden kokemuksia.

7 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

7.1 Tulosten tarkastelu

Haastatteluista nousi esiin monta syytä sijoitusten päättymiseen. Lähtökohtaisesti ainakin kaksi perhettä oli sitä mieltä, että sijoitukset ovat olleet liian haastavia perheille, jotka toimivat ensi kertaa sijaisperheinä. He olivat saaneet liian vähän tietoa haasteista, nuorten diagnooseista ja tulevista, ennakoitavista erityishuolenpitoa vaativista asioista, kuten esimerkiksi äidin raskauden ajan päihteiden käytöstä johtuvista kehityshäiriöistä.

Kokemattomien sijaisvanhempien kohdalla on suuri väsymisen vaara, varsinkin silloin jos perheeseen sijoitetaan vaikeahoitoinen lapsi, siksi perhehoito sopiikin yleensä parhaiten lapsille, joilla kehitys ei ole suuresti viivästynyt tai poikkeavaa. (Taskinen 2007, 78).

Sijaisvanhemmiksi haetaan ”tavallisia perheitä”, jolloin täsmällisiä ja tarkkoja pätevyysvaatimuksia tehtävään ei ole. Perheiden tavallisuus on toisaalta tavoiteltavaa ja osin pakonkin sanelemaa, koska lähtökohtaisesti ei voida ajatella, että kaikki sijaisvanhemmat olisivat ammattikasvattajia. Perheiden kokemattomuus sekä tiedollisesti että taidollisesti on mielestäni kuitenkin valtava haaste sijoitettujen lasten haasteellisuuden vuoksi. Lisähaastetta tuo lasten biologisen suvun mukaantulo perheen elämään. Sijaisperheen täytyy kyetä myös monenlaiseen yhteistyöhön erilaisten verkostojen kanssa esim. sosiaalitoimi, päivähoido, koulu, terveydenhuolto jne.

Lomat olivat monelle perheelle haastavia järjestää. Lapsen voimakas oireilu johti kahdella perheellä siihen, ettei heidän oma sosiaalinen verkostonsa kyennyt auttamaan lomien ja vapaiden järjestelemissä. Kaksi perheistä ei pitänyt käytännössä lomia ollenkaan koko sijoituksen aikana. Kahden perheen lapset kävivät lomilla laitoksissa.

H3: *"Meille kävi vielä niin, et kun se lapsi oli niin vahdittava, niin kukaan sukulaisista ei suostunu hoitaan sitä. Me jäätiin siis aivan yksin."*

Jotta yhteistyö sijaisperheen ja sosiaalityöntekijöiden kesken toimisi hyvin, on tärkeää, että kaikki tahot, niin sijaisperhe, sijoitettu lapsi kuin sosiaalityöntekijä voisivat tutustua hyvin toisiinsa. Se tosin vaatii aikaa ja tapaamiskertoja ja sitä nykyään ei useinkaan ole. (Janhunen 2007, 49)

Kaikki perheet kokivat erittäin suurena ongelmana sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden ja sitä kautta heidän oman tilanteensa tuntemattomuuden sosiaalitoimelle. Kaikilla oli sosiaalityöntekijä vaihtunut vähintään neljä kertaa sijoituksen aikana. Jatkuva perheen tilanteen uudelleen selittäminen ja yhteistyön vaikeudet, koettiin erittäin raskaana ja voimia kuluttavana. Perheet eivät kokeneet, että heitä olisi otettu vakavasti ja avunpyynnöt eivät tuottaneet tulosta. "Kyllä se siitä"-kommentit oli välillä ainoa apu mitä sosiaalitoimi heille tarjosi. Lähtötilanne oli muuttunut ja perheet kokivat jääneensä yksin ongelmiensa kanssa. Heidän tilannettaan ei tunnettu ja perheet väsyivät ainaiseen selittelyyn.

H2: *"Silloin kun enemmän tukea tarvii, niin sanotaan jotain tyhmiä yleisiä neuvoja, kuten: "kyllä se siittä", ku itte tiedät että, ku se ei siitä!"*

H3: *"Meillä oli sen neljän ja puolen vuoden aikana neljä viiva viis sosiaalityöntekijää. Arvaa kiinnostiko ketään?"*

H1: *"Kukaan ei ollu meille ees viittiny kertoa, et sosiaalityöntekijä on vaihtunut. Sen huomasimme vasta kun palaverissa istui vieras sos-su."*

Kolme perheistä koki sitovuuden erittäin raskaaksi ja sijoitettu lapsi vei käytännössä kaiken ajan perheen arjessa. Sitovuus oli erityisen raskasta siksi, että se lisääntyi kaikilla, eikä tilanteeseen löytynyt kunnollista ratkaisua. Muun muassa kaksi perheen äideistä oli suunnitellut menevänsä jatkossa töihin. Lasten haasteellisuuden takia ei kumpikaan äideistä voinut suunnitelmiaan toteuttaa.

Perheisiin tukeutuivat myös opettajat ja perheet kokivat olevansa lähes kaikissa sijoitettuun lapseen liittyvissä asioissa yksin. Haapasalon ja Hämäläisen (1994) tutkimusyhteenvedon mukaan sijoitetuilla lapsilla on yleensä huono koulumestys ja verrattain paljon käyttäytymisongelmia. Kouluvaikeuksiin liittyi mm. keskittymis- ja oppimisvaikeudet, tarkkaavaisuushäiriö, koulupelko ja koulu-kiusaaminen, häiriökäyttäytyminen ja usein myös alisuoriutumista. (Janhunen 2007, 27)

H2: *"Mullakin oli suunnitelmana, et mä olisin hänen kanssaan kotona jonku aikaa ja sit menen töihin. Mut en mä olis siel töis kyl kerennyt oleen, koska mä hain hänt aika usein koulusta ja olin välillä tunninkin koulupäivän aikana puhelimessa."*

H1: *"Oli melko kova paikka ku tajuttiin että tää lapsi tarvii jatkuvan aikuisen läsnäolon. Kaikki omat suunnitelmat meni uusiksi ja en mä sitte töihin olis voinu mitenkään mennä. Elätin kyl toiveita, et joskus menisin, mut ei se olis ollu koskaan mahdollista."*

Tutkimuksessa tuli selkeästi esille, ettei läheskään kaikilla kunnilla ole resursseja, eikä kunnollista tukijärjestelmää sijaisperhetoiminnalle. Sijaisperheen tukeminen pitäisi olla koko sijoituksen kestävä prosessi ja sen suunnitteluun pitäisi käyttää enemmän aikaa. Toimeksiantosopimus osoittautui erittäin tärkeäksi ja sijaisperheen pitäisi saada ammattiapua sen laatimisessa. Uusi lakimuutos on erittäin tervetullut, mutta vähintäänkin yhtä paljon pitäisi keskittyä sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuuden vähentämiseen.

Korvauksista ja palkkioista puhutaan paljon ja lakimuutos koskee myös niitä, mutta yksikään haastatelluista perheistä ei kokenut taloudellisia palkkioita ongelmina, tosin korotuspaineita niille heidänkin mielestään on.

7.2 Eettisyys

Opinnäytetyöni on mielestäni ajankohtainen jo uuden perhehoitajalainkin vuoksi. Aihe kiinnostaa itseänikin ammatillisesti ja halusin tutustua paremmin perhesijoituksiin sekä sen tuomiin haasteisiin ja tämänkaltaisen tutkimus tuntui hyvältä tavalta toteuttaa se. Lisäksi siskoni perhe toimii sijaisperheenä ja olen saanut läheltä seurata sijoitusprosessin etenemistä.

Haastatteluiden tekeminen oli mielenkiintoista, mutta samalla haastavaa aiheen arkuuden vuoksi. Jouduin palaamaan haastatteluissa perheille hyvinkin kipeisiin asioihin. Edellä mainitun takia varasin paljon aikaa jokaiseen haastatteluun ja pyrin tekemään tilanteista mahdollisimman paljon tavallista keskustelun kaltaisen.

Tuomen (2007, 144) mukaan, jo eettisyydenkin kannalta tulee tutkimuksen menetelmät sekä tavoitteet kertoa ja selventää kaikille, jotka osallistuvat tutkimukseen. Kaikkien osallistujien tulee myös tietää mitä tutkimuksella pyritään selvittämään.

Tutkimukseeni osallistuminen oli tietenkin vapaaehtoista ja jaoin kaikille osallistujille tiedotteen (LIITE 1), jossa tiivistetysti kerrotaan tutkimuksen tavoitteista. Kaikki saivat myös allekirjoitettavaksi suostumuslomakkeen (LIITE 2). Ennen haastatteluiden aloittamista kerroin haastateltaville opinnoistani, tavoitteistani opinnäytetyössä ja itsestäni.

Haastattelut nauhoitin puhelimellani ja siirsin ne heti kotiin päästyäni tietokoneelle. Kaikki haastattelut tehtiin haastateltavien kotona, jotta tilanne olisi mahdollisimman helppo haastateltaville. Haastattelutilanteet olivat hyvin lähellä normaalia keskustelua ja jännittyneisyyttä ei ollut havaittavissa. Kaikki haastateltavat puhuivat avoimesti ja luonnollisesti.

7.3 Luotettavuus

Haastattelut nauhoitin puhelimellani ja siirsin ne heti kotiin päästyäni tietokoneelle. Kaikki haastattelut tehtiin haastateltavien kotona, jotta tilanne olisi mah-

dollisimman helppo haastateltaville. Haastattelutilanteet olivat hyvin lähellä normaalia keskustelua ja jännittyneisyyttä ei ollut havaittavissa. Kaikki haastateltavat puhuivat avoimesti ja luonnollisesti.

Tutkimuksessa oli mukana neljä sijaisperhettä. Alun perin oli tarkoitus saada enemmän perheitä haastatteluun, mutta perheitä oli vaikeaa löytää jo vaihtoehtoisuudenkin takia ja moni perheistä ei halunnut osallistua tutkimukseen, koska aihe oli heille liian kipeä. Toinen suuri haaste oli aikataulutus, koska haastattelut veivät paljon aikaa. Tämä olisi joka tapauksessa rajannut haastateltavienkin määrää, vaikka olisin heitä tutkimukseen enemmän saanut. Tutkimusongelmista osa oli ennalta-arvattavia, kuten sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuus. Asiasta puhutaan julkisuudessaakin ja itse työskentelyn lastensuojelussa ja ongelma on ollut alalla jo vuosia.

Neljä perhettä ei määrällisesti ole paljon, mutta tulokset kylläntyivät jo tällä määrällä, mikä yllätti opinnäytetyön tekijän. Kaikissa perheissä ensimmäinen sijoitus oli keskeytynyt. Tämä kertoo osaltaan sijoituksen valmistelun tärkeydestä. Kolme perhettä on jatkanut sijaisperheenä ja sijoitukset ovat toistaiseksi voimassa. Se ehkä kertoo kokemuksen myötä kertyneestä ammattitaidon kehittymisestä.

Tämäntyyppisessä aineistossa jokainen kokemus on erilainen, koska jokainen lapsi on ainutlaatuinen yksilö omine taustoineen ja kokemuksineen, samoin jokainen vanhempi. Näin heistä muodostuu omanlaisensa perheyhteisö omine vuorovaikutussuhteineen ja verkostoineen. Vaikka löytyi paljon eri vivahteita, löytyi myös paljon samoja teemoja. (Eskola & Suoranta 2005, 62–64.)

7.4 Pohdinta

Vaikka tutkimuksessa esitellään monta eri syytä sijoituksen päättymiseen, niin todellisuudessa kaikki sijoitukset päättyivät sijoitettujen lasten oireiluun ja siitä seuranneeseen sijaisvanhempien väsymykseen. Sijaisperheet ovat olleet motivoituneita ja heidän elämäntilanteensa on sopiva sijaisperheeksi. Lasten haastavuus ja raju oireilu on kuitenkin yllättänyt sijaisperheet. Hämmästyttävää oli-

kin, ettei sosiaalitoimi ole ennen sijoitusta valmistanut perheitä mahdollisiin ja voidaan sanoa jopa todennäköisiin ongelmiin. Haastatteluissa esiin tulleet ongelmat eivät ole harvinaisia ”poikkeuksia” huostaan otettujen lasten kanssa työskennelleille ihmisille. Miksi kyseinen tietämys ei ole siirtynyt tuleville sijaisperheille? Entä tuen riittämättömyys ja esimerkiksi työnohjauksen puuttuminen? Lastensuojelulaitoksissa työskentelevät koulutetut ammattilaisetkin saavat työnohjausta ja konsultaatioapua hankalissa tilanteissa. Kahdelle haastatelluista perheistä ei tällaista palvelua ole tarjottu, eikä heillä ollut edes tietoa työnohjauksen mahdollisuudesta ja tarkoituksesta.

Sosiaalityöntekijät ovat ainakin suurissa kaupungeissa erittäin työllistettyjä ja suuri vaihtuvuus kertoo oman osansa työtilanteesta. Kuntien pitää karsia kasvavia sosiaali- ja terveysalan menoja ja uusia keinoja yritetään keksiä koko ajan. Jatkossa esimerkiksi Turun kaupunki aikoo palauttaa huostaan otettuja lapsia takaisin koteihinsa, jos huostaanoton perusteet eivät enää täyty (Turun Sanomat, torstai 3. marraskuuta 2011). Vaikka kodissa olosuhteet ovat muuttuneet, niin pärjäävätkö vanhemmat laitoksessa pitkään asuneen lapsensa kanssa, jos tukitoimet eivät ole riittävät ja sosiaalityöntekijöiden vaihtuvuutta ei saada vähennettyä? Eikö pitäisi ensin rakentaa vahvat puitteet perhetyölle ja perhehoidon tukemiselle.

Kaksi perheistä oli sitä mieltä, että sijoitukset olisivat voineet päättyä vaikka tukitoimet olisivat olleet riittävät. Kysymys ei kuitenkaan ole pelkästään siitä. On tärkeää ettei sijaisperheille jää tunnetta, tulleetensa petetyiksi, epäonnistuneensa vanhempina tai luovuttaneensa. Keskeytynyt sijoitus on helpompi ymmärtää, jos perhe on saanut riittävästi tukea. Silloin kaikki keinot on käytetty ja syyllistäminen ja syyllisten etsiminen jää pois. Sijoituksen keskeytyminen on aina kriisi, niin sijoitetulle lapselle, kuin sijaisperheelle ja heidän biologisille lapsilleen ja sukulaisilleen.

H2: ”Mä en oo mikään luovuttaja, mut täsä kohtaa mä olin ja mä kärsin siitä kyl vieläkin.”

7.5 Jatkotutkimushaasteet ja kehittämis ehdotukset

Kehittämis ehdotukset liittyvät pitkälti sijaisperheiden tuen saamiseen. Tällä hetkellä sijaisperheiden tuen laatu ja määrä vaihtelevat varmasti paljon paikkakunnittain ja ehkä myös sosiaalityöntekijöillä on omia tapoja toimia. Kunnilla ei välttämättä ole vakiintuneita toimintakäytänteitä sijaisperheiden tukemiseen ja toimitaankin liiaksi sattumanvaraisesti ja suunnittelemattomasti.

Joillakin kunnilla on omia lastensuojelun kehittämis yksiköitä, joissa pyritään kehittämään perhehoitoa suunnitelmallisesti. Kaikki kunnat eivät kuitenkaan ole mukana edellä mainituissa kehittämis yksiköissä. Yksityiset palveluntuottajat ovat voimallisesti kehittäneet perhehoitoa viime aikoina, kuten esimerkiksi Suomen Perhehoitopalvelut ja CareComponent.

Lisäksi tulisi edelleen kehittää lapsen tutkimuksia ja tuen tarpeen arviointia jo ennen sijoitusta, jotta sijoittamassa olevien lasten tarpeet ja sijaisperheiden voimavarat ja osaaminen kohtaavat.

Tarvitaan myös lainsäädännöllistä ja valtion tasolta tulevaa ohjausta, jotta sijaisperheet kokevat tulevansa samanarvoisesti kohdelluksi ja erot eri kuntien välillä eivät olisi niin suuret.

Jatkossa, kun perhehoidon painopistettä tullaan entisestään korostamaan, on tärkeää valmentaa ja kouluttaa perheet hyvin tulevaan tehtäväänsä. Sijoitettujen lasten ja nuorten haasteellisuus sekä biologisten vanhempien kanssa tehtävä yhteistyö on siinä määrin vaativaa, että koko sijoitusajan kestävä täsmäkoulutus on enemmän kuin tarpeen.

Tulevaisuudessa tarvitaan enemmän tutkimuksia perhehoidosta, jos halutaan vaikuttaa laatuun ja kehittää toimintaa kaikkia osapuolia hyödyntävästi. Toivon työni avulla löytyvän myös uusia asioita, joita kannattaa ottaa huomioon valmentettaessa perheitä tulevaan sijoitukseen.

8 LÄHTEET

Adams, R. 2007. Working with children, young people and families. Teoksessa Adams,R., Dominelli, L. & Payne, M. (edit.) Social work – themes, issues and criticaldebates. 3. painos. China: Palgrave Macmillian.

Back-Kiianmaa, R & Hakkarainen, P. 2008. Sijaisvanhemmat tarvitsevat riittävät valmiudet ryhtyä sijaisvanhemmaksi. Teoksessa Ketola, J. (toim.) 2008a. Sijoita perheeseen. Perhehoito inhimillisenä ja taloudellisena vaihtoehtona. Juva: PS-kustannus.

Ahto, A. & Mikkola, P. 1999. Perhehoito lastensuojelussa. Sijaishuollon neuvottelukunnan julkaisu 13. Saarijärvi: Gummerus Kirjapaino Oy.

Bardy, M. 2009. Lastensuojelun filosofia ja käytäntö. Teoksessa Bardy, M.(Toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Eskola, Jari, Suoranta, Juhani 2003. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. Jyväskylä:Gummerus.

Haaramäki, R. 2008. Lapsi syntyy uuteen perheeseen. Teoksessa Arkimies, K. 2008. Terveisiä sijaisperheestä! Yhdessä lapsen parhaaksi. Helsinki: Kirjapaja.

Heino, T. 2009. Lastensuojelun filosofia ja käytäntö. Teoksessa Bardy M.(Toim.) 2009. Lastensuojelun ytimissä. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. painos. Helsinki: Tammi.

Hämäläinen, Helena 2006. Perhehoito. Sijaisvanhemman käsikirja. Jyväskylä: Perhehoitoliitto.

Janhunen, Tarja. 2007. Sijoitusten purkautuminen pitkäaikaisessa perhehoidossa. Jyväskylä: Perhehoitoliitto

Kela. Elatustuen määrä ja maksaminen. [viitattu 10.11.2011]. Saatavissa: <http://www.kela.fi/in/internet/suomi.nsf/NET/301208100446HL?OpenDocument>

Lastensuojelulaki N:o 417/2007. Finlex.Lainsäädäntö. [Viitattu 25.9.2011]. Saatavissa: <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>

Lastensuojelun käsikirja. [viitattu 4.11.2011]. Saatavissa: <http://www.sosiaaliportti.fi/fi-FI/lastensuojelunkasikirja/tyoprosessi/sijaishuolto/>

Nykänen, Anu Voutilainen, Marjo 2002. ”Niihin kanssa sai kyllä itkee ja nauroo”: Sijaisvanhempien kokemuksia ja käsityksiä sijaisvanhemmuudestaan ja tuen tarpeestaan. Opinnäytetyö, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Pieksämäen yksikkö: Diakoninen sosiaali-, terveys- ja kasvatustieteiden koulutusohjelma.

Perhehoitoliitto ry.2011. [Viitattu 25.9.2011]. Saatavissa:
http://www.perhehoitoliitto.fi/palvelut/index_palvelut.htm

Perhehoitajalaki: >asiantuntijapalvelut>lastensuojelulakiin, perhehoitajalakiin tulossa muutoksia. [Viitattu 25.10.2011].

Saatavissa:<http://www.kunnat.net/fi/asiantuntijapalvelut/soster/sosiaalipalvelut/lapset/lastensuojelu/lakimuutokset/Sivut/default.aspx>

Perhehoitajalaki: 312. [Viitattu 25.10.2011].

Saatavissa:<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/1992/19920312>

Perhehoitajalaki: 317. [Viitattu 25.10.2011]. Saatavissa:

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2011/20110317>

Pösö, T. 2004. Kasvatustyö sijaishuollossa. Teoksessa Puonti, A-M. Saarnio, T. & Huhtala, A. (Toim.). Lastensuojelu tänään. Helsinki: Tammi.

Räty, T. 2007. Uusi lastensuojelulaki. Helsinki: Edita.

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietintö 55/2010 vp. [Viitattu 25.9.2011]. Saatavissa:

http://www.eduskunta.fi/faktatmp/utatmp/akxtmp/stvm_55_2010_p.shtml

Taskinen, S. 2007. Lastensuojelulaki (417/2007). Soveltamisopas. Vaajakoski: Gummerus.

9 LIITTEET

5.5.2011

Opinnäytetyö – Sijoituksen keskeytyminen sijaisperheissä.

Pyydän teitä osallistumaan opinnäytetyöhöni, jonka tarkoituksena on löytää syitä sijoitettujen nuorten keskeytyneisiin sijoituksiin sijaisperheissä. Kun olette tutustuneet tähän tiedotteeseen, voitte esittää lisäkysymyksiä. Teiltä tullaan sen jälkeen pyytämään suostumus osallistumisesta tähän tutkimukseen.

Opinnäytetyön tarkoitus ja toteutus

Opinnäytetyöni käsittelee lasten ja nuorten keskeytyneitä sijoituksia sijaisperheisiin. Tutkimus on kvalitatiivinen ja pyrkii haastattelujen avulla selvittämään syitä epäonnistuneisiin ja keskeytyneisiin sijoituksiin. Tuloksia on mahdollista käyttää tulevaisuudessa hyödyksi sijoitusten valmistelussa, sijaisperheiden arjen tukemisessa, sijoitusten ongelmakohtien löytämisessä, sekä sijaisperheiden koulutuksessa.

Opinnäytetyön aineiston keruun suoritan haastatteluilla, joihin toivon teidän osallistuvan pariskuntana. Haastattelut tullaan pitämään 1.8-25.11.2011 välisenä aikana. Ajankohta ja paikka haastatteluun sovitaan erikseen.

Nauhoitan haastattelun ja kirjoitan sen puhtaaksi omalle tietokoneelleni. Kun tutkimus on valmis, tiedostot hävitetään asianmukaisella tavalla. Kaikki tulokset ja tiedot joita haastatteluista saan, käsittelem ehdottoman luottamuksellisesti. Henkilötietoja ei tulla käyttämään ja kaikki on esitetty sellaisessa muodossa, ettei ketään haastatteluun osallistuneista voida tunnistaa. Kaikki perustuu vapaaehtoisuuteen ja osallistumisen voi keskeyttää koska tahansa, ilman syytä.

Valmis opinnäytetyö ladataan internettiin ja se on siellä luettavissa. Työni ohjaaja antaa tarvittaessa lisätietoja.

Turussa 5.9.2011
Sosionomiopiskelija (AMK)
Mika Litja

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Sijoituksen keskeytyminen sijaisperheissä

- vanhempien kokemuksia keskeytymisen syistä

Minua on pyydetty osallistumaan Sosionomiopiskelija Mika Litjan opinnäytetyöhön. Opinnäytetyöhön osallistun haastatteluiden kautta. Haastattelut äänitetään digitaalisesti. Olen saanut tietoa suullisesti ja kirjallisesti tutkimuksen kulusta ja osallisuudestani tutkimukseen, sekä saanut esittää kysymyksiä.

Ymmärrän, että kaikki tiedot käsitellään luottamuksellisesti ja minulla on oikeus kieltäytyä ja perua suostumukseni milloin tahansa. Syytä kieltäytymiseen minun ei tarvitse kertoa. Osallistuminen on täysin vapaaehtoista.

Paikkakunta _____.____.2011

Paikkakunta _____.____.2011

**Suostun osallistumaan
opinnäytetyöhön:**

**Suostumuksen
vastaanottaja:**

---

allekirjoitus

---

allekirjoitus

---

nimenselvennys

---

nimenselvennys

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES